

ASKERİ SEVK VE İDARENİN BİLİM VE SANAT VEÇESİNE YÖNELİK TEORİK BİR ÇALIŞMA

Murat ŞENGÖZ*

ÖZ

Bu çalışma, askeri yönetiminin bilim ve sanatla olan ilişkisini eklektik ve meta-analitik bir anlayışla ortaya koyan nitel bir çalışmadır. Günümüzde askeri liderlerin hızlı karar verme kapasiteleriyle çok yönlü olmaları gerekmektedir. Görevlerini yerine getirmek için, güvenlik ve barışçıl ortamların oluşturulması için kritik olan askeri liderliklerinin kalitesine daha fazla odaklanmak zorundadırlar. Bugün, üst düzey ordu komutanları iletişim, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve küreselleşmenin etkisi ile harbin doğasının ve koşullarının değişmesi nedeniyle, daha önce hiç olmadığı kadar diplomatlar, entelektüeller ve akademisyenler gibi davranmak zorundalar. Bu çalışmada, askeri idare ilkeleri ve yönetimin bilim ve sanat arasındaki ilişkisi ortaya konulmuştur. Askeri sevk ve idarenin bilimsel ve sanatsal yönleri, sadece bilgi veya müktesebatı biriktirmek yerine, bilim ve sanatın özü ve yöntemlerine ilişkin bir paradigmaya ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle sanat ve bilim adamı olarak askerlik mesleğini icra eden komutanların bilim ve sanat ve yönetim felsefesi hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Öte yandan, askerlik mesleğinin pratiği bilimsel ve sanatsal bir bakış açısına sahip olmayı gerektirir. Bu bağlamda, askerlik mesleği sadece standart başvuru prosedürlerine sahip uygulamalar ile ilgili ve sınırlı değildir. Askeri başarılar her zaman ince dokunuşlar ve güçlü bir hayal gücü, derin ve sofistike bir katkı gerektirir. Bu çalışmada askeri yönetimin bilim ve sanatla ilişkisi normatif ölçütlerle ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Komuta, Askeri Yönetim, Bilim, Sanat,

A THEORETICAL STUDY REGARDING THE SCIENCE AND ART ASPECTS OF MILITARY ADMINISTRATION

ABSTRACT

This study is a qualitative study that demonstrates the military administration's relationship with science and art with an eclectic and meta-analytical understanding. Today, military leaders need to be more versatile with their rapid decision making capacity. To fulfill their duties, they must focus more on the quality of their military leadership, which is critical for creating safe and peaceful environments. Today, senior army commanders have to behave like diplomats, intellectuals and academics like never before due to the changes in the nature and conditions of war, with the impact of communication, developments in information technologies and globalization. In this study, the principles of military administration and the relationship of management between science and art are presented. The scientific and artistic aspects of military referral and administration imply a need for a paradigm on the essence and methods of science and art, rather than just accumulating knowledge or acquis. For this reason, commanders who serve as soldiers as art and scientists should have knowledge about science and philosophy of art and management. On the other hand, the practice of the military profession requires a scientific and artistic perspective. In this context, the military profession is not just about applications with standard application procedures. Military achievements always require fine touches and strong imagination, a deep and sophisticated contribution. In this study, the relationship between military administration and science and art has been put forward with normative criteria.

Keywords: Commanding, Military Administration, Science, Art.

Atf Bilgisi: ŞENGÖZ, M. (2020). "Askeri Sevk ve İdarenin Bilim ve Sanat Veçhesine Yönelik Teorik Bir Çalışma", İMGELEM, 4 (6): 205-223.

Citation Information: ŞENGÖZ, M. (2020). "A Theoretical Study Regarding The Science and Art aspects of Military Administration", İMGELEM, 4 (6): 205-223.

Başvuru / Received: 18 Mart/March 2020.

Kabul / Accepted: 05 Haziran/June 2020.

* Savunma Bakanlığı, Ankara / TÜRKİYE, **E-mail:** muratsengoz74@gmail.com, ORCID Number: 0000-0001-6597-0161

1. GİRİŞ

Antik çağdan günümüze insanlık tarihi birçok bakımdan bir savaşlar tarihidir. Tarih kitaplarında genellikle barış dönemleri fazlaca bir yer işgal etmez. Sanayi devrimi öncesi devletler büyük ölçüde garnizon devletlerdir. Krallar aynı zamanda generaldirler (Gomez, Mejia, David, Balkin, Robert, 2008). Ordunun varlığı halkın refahı ve emniyeti ve zenginliğinin teminatıdır. Bu yönüyle yönetim özünde askeri birliklerin sevk ve idaresidir. Özünde yönetim bilimleri dahi, önceleri orduların sevk ve idare tecrübelerinden elde edilen bilgi birikimleri ve sivil sahaya aktarılan tecrübelerle kavramlaştırılmıştır (Koçel, 2015).

Topluluklar halinde yaşamının oluşması ve gelişmesi, bu toplulukların kendilerini idare edecekleri, toplumsal yaşamı yönetecekleri çeşitli düzenlemeler ve uygulamalar yapmalarına neden olmuştur. Böylece ortaya öncelikle askeri bir yönetim olarak devlet idaresi uygulamaları çıkmıştır. Çünkü ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'nın önemli kentlerinde şehirlerin etrafındaki kale surlarının yıkılmasına kadar şehirler birer kışla, ülkeler garnizonlar şeklinde tertiplenmiş ve idare edilmekteydi (Kuran, 1968). Eski zaman devletlerinin mülki amirleri aynı zamanda komutan ve başyargıcılarıdır (Gomez ve arkadaşları, 2008). Öte yandan başta harp silah araç ve teçhizatı olmak üzere, yaşamın hemen her alanında ortaya çıkan göreceli teknolojik gelişmeler, yenilikler, buluşlar, tüm yönetim alanlarında uzmanlaşmayı zorunlu kılmıştır.

Esasen yönetim bilimi müktesebatı ilk çağlardan itibaren saraylarda veliahtların ve devletin üst düzey kadrolarında görev yapacak lider askeri personelin yetiştirilmesi amacıyla toparlanmış bir müfredata sahiptir. Bu uygulamaların en meşhur ve kendini kanıtlamış olan bir örneği de Osmanlı Devletinin Enderun Mektebi sistemidir. Enderun Mektebi esasen Nizamiye Medreseleri eğitim metodolojisinin kendisini çağdaş norm ve ihtiyaçlara adapte etmesi bakımından önemlidir ve kuşkusuz ilk modern üniversite örneklerinden birisidir Öyle ki, sancaklarda yaşayan birçok anne babanın hayalini süsleyen bu okul yetenekli çocuklara eğitim ve öğretim fırsatı vererek, kaliteli ve iyi yetişmiş elit bir kadronun ülkeye hizmet etmelerine imkân vermiştir. Enderun kuşkusuz yetiştirdiği vatanına sadık, ülkesine bağlı, aidiyet duygusu yüksek, serdengeçti kadrolarıyla Osmanlı Devletinin elde ettiği başarılarında büyük pay sahibidir (Çorlu ve arkadaşları, 2010).

Önceleri yönetim kavramından sadece devletin, devletin bir kısmının, askeri teşkillerin sefer ve barış durumlarında idaresi anlaşılmaktaydı. Bu sebeple modern anlamda üniversitelerin oluşmasından çok daha önce, devlet adamları ve profesyonel askeri liderlerin

yetiştirilmesine yönelik butik eğitim modülleri bulunmaktaydı. Yönetim biliminin modern anlamda bir eğitim alanı veya bir bilim dalı olarak okutulması sanayi ve ticaret devrimleri sonrası döneme rastlar Yönetim bilimi görülen iş sahasına, kullanılan yönetim teknolojisine göre özel bir uzmanlık gerektiren interdisipliner ve multidisipliner bir eğitim modülünü tarif etmektedir (Koçel, 2015).

Yönetim olgusu süreçler, işlevsellik, yönlendirme ve fizyolojiyi incelerken, örgüt kavramı daha çok biçimselliği, yapıları ve anatomiye anlatır. Bu sebeple örgüt yapısı benimsenen yönetim olgusunu belirler (Waring, 2016). Yönetim olgusunun temel boyutları; planlama, örgütlenme, yönlendirme ve değerlendirmedir. Yönetim, temel olarak başkaları vasıtasıyla iş görme faaliyeti olarak tanımlanabilir (Tortop, İşbir, Aykaç, 1993).

Klasik yönetim bilimleri kuramcısı Taylor yönetimin bilim ve sanatla olan ilişkisini; vazifenin tahakkuku ve çalışanlar arasındaki birlikteliğin ve seyahatin metodolojik olarak ele alınması ve tasarlanması şeklinde tanımlamaktadır. Taylor'a göre bu maksatla; "vazifenin yerine getirilmesi için bilimsel bir yaklaşımla süreçler sürekli yeniden ele alınarak iyileştirilmeli, çalışanlar bilimsel olarak işe kabul edilmeli ve eğitilmeli, süreç içerisinde bilimsel bir bakış açısıyla gözlem ve değerlendirme devam ettirilmeli, bilimsel bir planlama ile faaliyetler ve ulaşılması arzu edilen nihai durum arasındaki ilişki kurularak gayretler sevk edilmeli ve tüm yönetsel süreç bir sanat adamı titizliğiyle, bir büyük tasarım içerisinde yerine getirilmelidir" (Waring, 2016).

Yönetim için yapılan bu klasik tanımlama özü itibariyle, yönetimin kavramsal ve teknik boyutunu dışlamakta ve yönetimin insana yönelik boyutunu öncelikleyerek yönetim bilimini sınırlandırmaktadır. Oysa yönetimde, kavramsal, davranışsal ve teknik boyutlar bir bütünlük az etmektedir. Teknik boyutta uzmanlığın özellikle alt yönetim kademelerindeki önemi fazladır. Beşeri boyut insan unsuru ile ilgilidir. İnsan ilişkilerinde beceri ve yetenek esas itibariyle insanlarla çalışabilme kapasitesini ifade etmektedir. Yönetimde kademeler yükseldikçe yönetici sorunları sadece kendi teknik becerisini kullanarak değil, başkalarının faaliyetlerini planlayarak, kontrol ederek, diğerlerinin gayretleriyle çözmeye başlamaktadır. Kavramsal boyut ise, yöneticinin organizasyonun tamamını bir bütün olarak görmesi ile ilgilidir. Kavramsal yetenek vizyon, misyon ve strateji arasında ilişki geliştirmeyi, askeri teşkilin varlık ve bekasına dair hareket tarzlarının üretilmesi ve uygulanabilmesi için gerekli olan yeteneği ifade eder (Tortop ve arkadaşları, 1993).

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, askeri sevk ve idarenin bilim ve sanatla olan ilişkisini ortaya koymaktır. Bu çalışmada, askeri sevk ve idare ile alakalı hususlar, tarihsel, evrensel ve normatif ilke ve prensiplerle, yönetim disiplini bileşenleri üzerinden holistik ve aksiyolojik bir bakış açısı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Yönetimsel faaliyetlerde bilimsel bakış açısı kararların mantıksal pozitivizm esaslarına göre bir taraftan doğrulanabilmesini ve yine eleştirel akılcılık prensiplerine uygun olarak yanlılanabilmesini mümkün kılmak suretiyle rasyonel kararlara ulaşılabilmesine imkân verir. Yönetim nihayetinde bir karar ve emir verme, yönlendirme sürecidir. Her karar verme faaliyeti ise bir sına ve geliştirme çabasını ihtiva eder. Sevk ve idare sistematize çözümler üretme anlamında bir bilim, ussal ilkeler geliştirme bağlamında ise bir sanattır. Sevk ve idare genel manada gayretlerinin planlanması ve yönlendirilmesi, örgütün sahip olduğu kaynakların kullanılarak, örgüt amacının gerçekleştirilmesine odaklanır. Askerlik sanatı doktrin şablonuna arazinin giydirilmesi veya durum şablonuna dost ve düşman durumunun nakşedilmesinden öte inceliklere sahip olmayı gerektirir (Şengöz, 2020).

Bilim tarif ve tasnifi içerir. Auguste Comte'ya göre bilim olayların sadece niçinini aramaz, nasılinı arar. Bilimsel yöntem yapılacak çalışmada izlenecek usulü gösterir. Bilimsel yöntem, problemi veya olayları anlamakta uyulması gereken usul ve esasları belirler, problemlerin çözümünde ve olguların açıklanmasında kullanılabilecek bir takım teknikleri ihtiva eder (Bourdeau, 2018). Martin Stanley (2007), George Bernard Shaw'un şu sözünü aktarır, "akıllı adam aklını kullanır, daha akıllı adam ise başkalarının da aklını kullanmasını bilir." Thomas Kuhn bilimi kısaca birikmiş bilgi birikimi olarak tarif eder. Kuhn'a göre bilim geçmiş pratiklerde denenmiş görüşleri, teyit edilmiş prensipleri, karizmatik ve başarılı liderlerin aktardıkları tecrübeleri içerir (Yıldırım, 2008). Bilim temelsiz medyatik fikir ve köksüz moda görüşlerle, isnatsız, içi boş ama havalı, sansasyonel söylemlerle ilgilenmez (Popper, 1963). Bilim; olguların deney, düşünce ve/veya gözlemler yoluyla açıklanması ve entelektüel ve pratik açıdan genel geçer yasalar vaaz edilmesidir. Sanat ise; olguların açıklanması ve betimlenmesinde insanın iç doğasından gelen, keskin doğrular içermeyen, sınırları muğlâk parametre ve değerler bütünüyle yaratıcı sonuçlar ortaya çıkarılmasıdır. Bilim gerçeklerin doğrulanması ile değil, yanlış olanların seçilip, ayıklanması ile oluşur (Popper, 1963). Bu yönüyle bilim, bir bilgi yığını değil, tartışmaya açık bir deneme yanılma, yanılıgıyı ayıklama yöntemidir. Bilimsel yaklaşım daima merak ve eleştirel bir bakış açısı ortaya koyar.

Bilim, olguların mantıksal açıklamasını yapar, somut gerçekleri soyutlayarak kavramlaştırır. Sanat ise, duyuşsal ve sezgisel imgelere dayanır, insan yaratıcılığına vurgu yapar, öznel gerçekleri açıklar. Böylece bilim ve sanat birbirini tamamlar. Thomas Hobbes'a göre (Hingston, 2018), "bilim ve sanat ontolojik olarak birbirinden farklı kavramlar değildir, kaldı ki, akıl sanatın en yüksek formudur." Bilim ve sanat arasındaki fark benimsenen yöntemle dairdir. Bilim olgulardan hareket eder, kavramları ve önermeleri olgulardan hareketle temellendirmeye çalışır. Sanat ise insanı ve insanla alakalı olanı merkeze alır, insandan hareket eder, ulaştığı sonuçları temellendirme yolunda olgulara ulaşmayı hedeflemez, içsel bir mantıksal çözümlenmeye gider. Filozof Francis Bacon tarafından bilim ve sanat arasındaki ilişki, kişinin eylemlerinde hafıza, akıl ve hayal gücü kavramlarından istifade etme şekliyle ilgili olarak, ortaya çıkan ürünün bilimsel veya sanatsal ağırlıklı olmasıyla açıklanır (Cevizci, 2008).

Bilim sürekli bir gelişme, değişme ve ilerleme halindedir. O hiçbir zaman oturmuş, bitmiş ve statik değildir (Klein, 2014). Bugün herhangi bir bilimin 50 yıl öncesinden daha fazla bir bilgi müktesebatına sahip olduğunu ifade edebiliriz. Buna karşılık sanat için bunu söyleyebilmek her zaman mümkün olmayabilir. Dolayısıyla bugün yönetim ilminin bütün derinliğine sahip bir yönetim profesyonelinin veya komutanın, mevcut kuram ve yöntemlerin, yani bilgi birikiminin, bugünkü dildeki ifadesiyle terminolojisinin ve müktesebatının, hiçbirine vakıf olmayan ve nüfuz etmeyen bir eski zaman komutanından daha başarılı olabileceğini peşinen ifade edebilmek, yönetimin sanat yönünü dışlayacağı için pratikte ikna edici olmayacaktır (Şengöz, 2020).

Bu çalışma bir harp tarihi incelemesi veya vaka analizi değildir. Çalışmada askeri sevk ve idarenin kuramsal çerçevesine katkısı olan uzman ve akademik personelin görüşleri holistik bir bakış açısıyla derlenerek, özgün ve literatüre katkı sağlayabilecek öncü bir kritik analiz yapılmıştır. Bu kapsamda askeri sevk ve idarenin bilim ve sanatla olan ilişkisi kavramsal olarak tahlil ve bütünleme süreçlerinden geçirilerek bir sonuca ulaşılmaya ve böylece sevk ve idarenin bilim ve sanatla olan ilişkisine dair zihni bir durum muhakemesi gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu maksatla öncelikle askeri teşkilerin yönetimi üzerine yapılan bir girişin akabinde, harbin sevk ve idaresine dair temel bir bakış açısı ortaya koyulmuş ve buradan hareketle askeri sevk ve idarenin bilim ve sanat yönü tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma, bir nitel araştırmadır. Bu çalışmada askeri teşkillerin yönetimi doküman analizi ile toplanan ikincil veriler vasıtasıyla kritik edilmiştir. Yapılan araştırmada kullanılan tüm doküman ve yayınlar, literatür tarama tekniği ile elde edilen ikincil veri kaynaklardır.

3. Askeri teşkillerin Yönetimi

Askeri bilimler (Muehlbauer, Matthew, David, 2018) harp tarihi, strateji, operatif ve taktik harekâtın sevk ve idaresi, harekâtın yönetilmesi, harekâtın lojistik desteğinin planlanması ve idaresi, savaşın planlanması, kuvvetlerin hazırlanmasında ve harekâtın sevk ve idaresinde istihbarat yönetimi, komuta kontrol, silah sistemlerinin geliştirilmesi ve harpte kullanılması, sivil asker işbirliği, psikolojik harekât, uluslararası işbirliği, harp ekonomisi, her seviyede tertiplenme ve intikalın planlanması ve idaresi gibi pek fazla uzmanlık alanlarını içeren bir bilim dalıdır.

Askeri teşkillerin yönetimi, yönetim biliminin özel alanlarından bir tanesidir, sefer ve barış durumlarında askeri teşkillerin oluşturulmasını, ilişkilerini, görev sahası ve mahiyeti ile ilgili hususları inceleyen bir bilim dalıdır. Yönetim bilimleri bilim dalının ayrı bir disiplin alanı olarak askeri harekâtın sevk ve idaresiyle alakalı olarak elde edilen bilgi ve tecrübeler ve oluşan müktesebat kabul görmüş pek çok yönetim pratiğine ve teorisine kaynaklık etmiştir (Muehlbauer ve arkadaşları, 2018). Alandaki bilgi birikimi bir yandan savaş tecrübeleri, alınan dersler, deneyimler, başarı sağlamış uygulamalar, ünlü komutan ve liderlerin buluş ve yaratıcılıkları, önemli yanlışlıklar, krizler, bilge kişilerin öğütleri müktesebata aktarılmıştır (Strauss, 2013).

Sanayi devrimi olarak adlandırılan ve 18'inci yüzyılın ortalarından 19'uncu yüzyılın ortalarına kadar devam eden ve esas itibariyle toplumların üretim ilişkilerini değiştiren teknolojik gelişmeler, harp silah ve araçlarında da fevkalade gelişmelere neden olmuştur. Önceleri yönetim sadece insan yoğun yapıların sevk ve idare ile meşgul iken, günümüzde yönetsel alan genişlemiş, teknoloji yoğun, insan, makine ve bilgi sistemlerinin bir arada yönetildiği sistemler oluşmuştur.

Askeri teşkillerin yönetiminin örgütsel amacı üretim ve karşılığında kazanç sağlamak değil, kesintisiz ve sürekli bir güvenliğin tesisi için dış tehditlere karşı tedbir almaktır. Askeri organizasyonların müşterisi vatandaş, piyasası ise uluslararası güvenlik ortamıdır. Uluslararası güvenlik ortamı ise sosyolojik, kültürel, ekonomik boyutları olan çok boyutlu bir yapıdır.

Bir organizasyonun başarısı başarılı bir şekilde yönetilip yönetilmediği ile ilgilidir. Başarı ölçütleri organizasyonun amaçlarından kendilerine düşen payı yerine getirip getirmemeleriyle ölçülür. Bir uzmandan sadece kendisine verilen bir iş belli bir zamanda bitirmesi beklenir. Yönetici ise zamana bağlı kalmaksızın, sürekli olarak başarılı olmak zorundadır. Uzman sadece kendi performansı ile başarılı olabilirken, yöneticinin başarısı diğerleri ile birlikte gösterdiği performansa bağlıdır. Bu noktada yönetici başarılı olmak için, görev yaptığı teşkili bir sistem olarak bütüncül bir şekilde kavrayabilmeli, hem taktik, teknik, hem de beşeri konularda tutarlı ve rasyonel karar verebilecek bir nosyon ve formasyona sahip olmalıdır. Nitekim organizasyonda birçok başarılı işlem gerçekleştirilebilir, ancak organizasyon başarılı olamayabilir. Bu durum işlerin doğru yapılmasından ziyade, doğru işlerin yapılması ile ve yönetimin bütüncül bir olgu olmasıyla alakalı bir hadisedir (Peaucelle, 2015). Bu durum askeri teşkillerin idaresi ve harbin yönetiminde daha da karmaşıktır. Bir organizasyon olarak askeri teşkillerin, yani savaş sistemlerinin sevk ve idaresinin başarılı olup olmadığı ise ancak sahada görülebilir.

Askeri teşkillerin yönetiminde her şey biçimsel olarak doktrine uygun olarak yerine getirilebilir ancak yine de muvaffak olunamayabilir. Çünkü harplerin doğal olarak sadece bir kazanımı vardır. Bu durum muzaffer komutanları diğerlerinden özel kılar. Çünkü komutanlar, belli bir besteye uygun olarak orkestrayı senkronize eden orkestra şeflerinden farklıdır ve verdikleri kararlar üst kademelerde nadiren biçimseldir, eserlerinin tüm sorumluluğu son tahlilde kendilerine aittir (Şengöz, 2020).

Belki taktik sahada işin biçimsel tarafı yani doktrin ve standart uygulama usulleri daha önemlidir. Ne var ki üst kademelere tırmandıkça işin sanatsal tarafı ağır basar, mevcut doktrin ve standart uygulama usulleri pek az kez yeterli olur. Komutan nadiren önceden bestelenmiş besteleri icra eder, komutanlığın sırrı tüm eylemlerinin yeni bir beste kıvamında olmasıdır. Nota bilmek ve kaleme alınmış eserleri icra etmek bilimse, notaları yeniden bir araya getirerek yeni besteler yapmak sanattır. Sahada skolâstik deterministik yaklaşımlar fayda vermez, faaliyetler lineer bir düzlemde gelişmez. Muharebe sahası idare süreci özünde insan iradesi olması sebebiyle dinamik ve tam olarak tahmin edilemezdir. Muharebe sahası her zaman rasyonel pratiklerle ve bilindik denklemlerle açıklanamaz. Çünkü özünde güvenlik ortamı her zaman ayrı ve yepyeni bir ilişkiler kümesi, başka bir esinti ve icra edilen faaliyetler ilk kez çalınan bir bestedir. Harbin sevk ve idaresi eyleminin sorumlusu olarak her komutan

kendi ölçeğinde bilimin ürettiği meslek pratiklerini sanatkârane bir incelik ve titizlikle kullanmak durumundadır (Şengöz, 2019b).

4. Harbin Sevk ve İdaresi

Harp kavramı, Cambridge Sözlüğü (2015) ne göre, “uluslararası güvenlik sisteminde devletlerarasındaki çıkar çatışmalarının askeri güç kullanılarak yani askeri yöntemlerle çözülmeye çalışılmasıdır. Devletlerin birbirleriyle giriştiği silahlı mücadeleye harp denir.” Eğer hasım, devlet dışı bir aktörse yapılan mücadele harp olarak ifade edilmez. Bu durum terörle mücadele, ayaklanmaya karşı koyma, düşük yoğunluklu çatışma gibi klasik harp dışı askeri yöntemler olarak kavramlaştırılır. Eğer devlet dışı aktörün arkasında bir devlet veya başka devletler var ise, o halde bu bir vekâlet savaşı (Proxy War)dır (Şengöz, 2019a).

Harbin basit gerekçesi genellikle tarafların kendilerini haklı gördükleri bir konuda, milli menfaatlerinin tahakkuku için savaşmaktan başka seçeneğe sahip olmadıklarına inanmalarıdır. Bazen harp, en ucuz maliyetli ve kolay hareket tarzı olduğu için de icra edilir (Kissinger, 2013). Kimi zaman harp, sadece güçlü olduğu için her zaman haklı olma hakkına sahip olduğuna inanan revizyonist devletler tarafından hep daha fazlası için de yapılır (Blainey, 1973).

Dostluklar ve düşmanlıklar önce zihinlere nakşedilir (Şengöz, 2019b). İşin özü Mustafa Kemal Atatürk’ün ifadesiyle (1927), mecbur kalınmadıkça, vatan toprağı, ülkenin dirlik ve birliğı tehdit altında değilse ve başkaca bir seçenek mevcut değilse, savaşların cinayet olduğu hakikatidir. Harbin meşruluğı ve uluslararası kamuoyunun desteğinin sağlanabilmesi için, harekâtın toplumsal ve psikolojik boyutunun yönetilmesi için geçerli bir nedene dayanması, gerçek anlamda sıcak çatışmanın önlenmesi için tüm diplomatik ve siyasi çabaların gösterilmiş olması, bir beka sorununun tam anlamıyla ortaya çıkmış olması yani tam bir mecburiyet olması gerekir (Kissinger, 2013).

İstenen son durum harbin siyasi hedefinin askeri lisan (terminoloji) ile ifade edilmesidir. Harbin siyasi hedefi, esasen harbin gerekçesi, vicdan ve yüreklerdeki meşruiyetidir. Eğer asker harbin siyasi hedefi konusunda ikna olmaz, harbin lüzumuna yürekten inanmaz ise, harpte kesin ve mutlak bir başarı tesis edilebilmesi mümkün olmaz. Eğer asker harbin siyasi hedefi konusunda ikna olmuş, harin lüzumu ve gerekçelerini ruh ve vicdanı ile içselleştirmişse, o harp de asla kaybedilmez. Hamaset kişileri inanmış gibi davranmaya zorlar, ama asla tek başına yüreklere hitap edemez. Bu sebeple harbin siyasi hedefi iç politik kaygıların dışında, insani, vicdani ve zaruri bir takım maksatlar ihtiva

etmelidir (Beer, 1974). Aksi takdirde harbin gerekliliğine inanmayan kitleler ne kadar eğitilmiş ve donanımlı olsa da sahada başarılı olamazlar. Harbin gerekliliği noktasında psikolojik harp teknikleri ve ağır propagandalar da ancak kısmen işe yarar (Kemp and Fry, 2004). Çünkü kişi belki herkese yalan söyleyebilir ama kendi vicdanına asla. Bu noktada Cenevre Savaş Hukuku Sözleşmesinin (1949) 77. Maddesine 1977 tarihinde eklenen bir numaralı protokolde belirtildiği üzere, "hem çatışma taraflarından birinin vatandaşı olmayan hem de bir çatışma tarafınca kontrol edilen topraklar üzerinde ikamet etmeyen, katıldıkları çatışmanın siyasi veya ekonomik sonuçlarıyla ilgilenmeyen, hizmetlerini daha çok bir meslek olarak benimseyen" kişiler paralı askerdir. Bu sebeple milli olmayan, ülkesi dışında profesyonel bir biçimde sadece ücret karşılığında savaşan savaşan lejyoner ve grupların durumu farklıdır. Onlar maddi menfaat karşılığında vekâlet savaşı yapan teşkililerdir. Çoğu zaman radikal ve sapkın dini veya ideolojik motiflerden beslenirler ve kendilerini uluslararası hiçbir hukuk kuralına tabi görmediklerinden çatışmalarda her türlü aşırılığı gösterebilirler, daha fazla para veren taraf lehine de kolayca saf değiştirebilirler (Boothby, 2019).

Harp tarafların sahip oldukları askeri güç başta olmak üzere maddi enstrümanlarla, ahlaki, kültürel ve moral değerlerinin birbirleriyle çarpışmasından ibarettir. Harbin doğası hem bilim ve fenni, hem de sanatı ihtiva eder. Silahlı Kuvvetlerin teşkili, harp, silah, araç ve gereçlerinin temini, tedariki ve üretilmesi, mevcut kaynaklarının tümünün milli menfaatlerin tesisi için sevk edilmesi harbin bilim yönü ile alakalıdır. Bununla beraber, silahlı kuvvetlerin ve silahlı kuvvetlerin bağrından çıktığı toplumun kutsallarını, zihin ve bilinçaltı kodlarını bilmek ve değerlerini açığa çıkararak pozitif anlamda istifade etmek harbin sanat yönünü oluşturur (Şengöz, 2020).

Savaşın amacı zafer kazanmaktır. Askerlik ilmi ve sanatı sadece bu maksat için tevcih edilir. Savaş kazanmanın yöntemi, bir taraftan dost unsurların savaşma azim ve iradesini muhafaza edecek tedbirleri alırken, diğer taraftan da hasmın savaşma azim ve iradesini yok edecek hamleleri gerçekleştirmektir. Mesele savaşta mağlup olmamak değil, çünkü muharebeler kaybedilebilir, hatta ülke dahi işgal edilebilir, ama zaferin kilidi asla pes etmemektedir. Bir savaş muharebelerin toplamından daha fazlasıdır (Codevilla, 2005). Asıl savaş askerlerin ve halkın zihinlerindeki savaştır, vazgeçmeyen, umudunu yitirmeyen mutlaka kazanır. Tek başına muharebelerin kazanılması harbin kazanılmasına yetmez. Harbin kazanılması için dost kuvvetlerin savaşma azim ve iradesi korunurken, hasmın savaşma azim ve iradesinin topyekûn ortadan kaldırılması hedeflenir. Tam bir zafer için, devletin bekası ve

menfaatlerinin kesintisiz ve kusursuz bir şekilde tahakkuku, silahlı kuvvetlerin ve bağrından çıktığı toplumun geleceğe dair ümit ve beklentilerinin muhafazası esastır. Harbin asıl sanat tarafı bu coşku ve zafer inancını tüm topluma mal edebilmektedir. Çünkü zafer eğer bir topluma mal edilebiliyorsa gerçek bir zaferdir (Atatürk, 1918).

Harp teknolojileri, iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve tehdidin mahiyetindeki değişimler, silahlı kuvvetlerin konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan mahiyette kuvvet yapılarının değişmesine neden olmuştur (Muehlbauer ve arkadaşları, 2018). Yaşanan bu değişim ve gelişmeler silahlı kuvvetlerin sevk ve idaresinde her geçen gün daha fazla bilimsel metodun kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Harbin yönetimi, en küçük askeri birlikten, en yüksek seviye askeri teşkile kadar, mahiyet ve ihtiyaç duyduğu bilgi kümesi itibariyle bilimsel yöntemlerle ilişki halindedir. Harbin doğası, harbin icrasına ait tüm maddi ve maddi olmayan bileşenlerin bir araya getirilerek, harp için hazırlanması, sevki ve icrası bir tasarım gerektirir. Bu tasarım harbin sanat yönünü oluşturur. Bir cephe komutanı için birliklerin intikali ve arazide tertiplenmesi, doktrinin araziye uydurulması anlamında sanatkârane bir iştir.

Harbin tasarımı, inanç ve irade ile sanatkârane icrası bir cephe komutanı için, sevk ve idare ettiği en küçük unsur dâhil olmak üzere, muvakkafiyete olan kusursuz bir inanç ve birlikteliğe ihtiyaç gösterir (Atatürk, 1916a). Bu tasarım bir manga veya silah komutanı için zanaatkarane bir iş iken, başkomutan için mimari bir tasarımdır. Zira parça parça askeri başarılar her zaman zaferin garantisi olamaz. Zafer büyük resimde, milli menfaatlerinin tahakkuk ettirilmesine hizmet etmelidir. Komutan bu büyük gayeyi ilmek ilmek işleyerek nakşeder ve gayretleri bu zafer fikrinin inşasına sevk eder.

Harp, yüksek stratejik bakış açısıyla harbin yönetimi, stratejik harekâtın bizatihi kendisine odaklandığı haliyle askeri harekâtın yönetimi, stratejisi, taktiği ve prensiplerinin ortaya konulmasını ihtiva etmesi bakımından hem bir bilim, hem de bir sanattır. Harp, sadece maddi kuvvetlerin üstünlüğüyle galibi belli etmez. Bunun yanında, devletlerin ahlâki ve kültürel kuvvetlerinin üstünlüğü de sonuca etki eder. Çünkü zafer ve mağlubiyet sadece silahlı kuvvetlerin hayatta kalması veya yok olmasıyla neticelenmez. Çünkü savaşta bütün bir millet ya yok olur, ya da hayatta kalır. Tarih, başlarındaki idarecilerin, ihtiraslı hayalleriyle ve hatalı stratejileriyle hüsrana uğrayan devletlerin birçok trajedisine şahitlik etmektedir. Harp meşru olmalıdır. Çünkü savaşın kendisini yüceltmeden, ne şehitleri, ne de gazileri yüceltmek ve onurlandırmak mümkün olmaz. Milletın asıl iradesine dayanmayan hiçbir harp zaferle

sonuçlanamaz. Halkın iradesini öteleyen yaklaşımlar harbin kusursuz tasarımının en büyük düşmanıdır. Çünkü kusursuz tasarım, kolektif irade, sarsılmaz bir savaş azim ve iradesi ve işbirliği gerektirir. Harbin mimarisi birbiri içine girmiş, en küçük liderden başkomutana kadar ahlaki ve milli bir bütünlüğe ihtiyaç gösterir (Şengöz, 2020).

Harbin sevk ve idaresi her aşamada stratejik düşünmeyi icap ettirir. Bir harbin kazanılması için sadece harp zamanında gerçekleştirilen işlemler yeterli olmaz. Harbin kazanılması, stratejik bir bütünlük içinde henüz hazırlık döneminden itibaren uygun ve yeterli bir kuvvet yapısının oluşturulması, tertiplenmesi, kusursuz bir komuta kontrolün tesisi ile harp ve harekât prensiplerinin titizlikle icrasını gerektirir. Stratejik düşünme süreci, sürekli bir akış içinde tekrar ve tekrar değerlendirme, analiz, bütünleme ve sonuç çıkarma işlemlerinin toplamıdır (Lindemann, 2010).

“Strateji, oluşturulan bir çerçeve metin çevresinde ana amaçlar ve bunlara ulaşma yolları ile ilgili uzun vadeli planların yani özel yatırım konularında yapılacak harcamalar ve beklenen sonuçların planlaması ile alakalıdır” (Koçel, 2014) ve arzu edilen hedefe ulaşılması için zaman, mekân ve kaynakların orkestrasyonundan ibarettir. Çerçeve metin küresel ölçekte elde edilen tecrübelerin süratle kuruma transfer edilebilmesi noktasında dinamik olmalıdır. Bu sebeple çerçeve metnin bileşenleri olan; “vizyon, hedefler, stratejiler, politikalar, programlar, bütçeler ve süreçler doğrusal değil dairesel bir döngü içinde bulunmalıdır” (Tortop ve arkadaşları, 1993). Çünkü stratejik yönetim esasen işlerin doğru yapılmasından ziyade doğru işlerin yapılmasıyla ilgilidir. Bunun için dışsal ve içsel çevreden elde edilen girdilerin ve bilgilerin doğru bir şekilde işlenmesi, değerlendirilmesi ve kullanılması önem arz eder. Oluşturulacak çerçeve metin yani yol haritası gerçekçi bir tehdit algılaması ve dünya cari güvenlik değerlendirmesi ve güvenlik ihtiyaçlarına dayandırılmalıdır. Geleceğin harplerinin, hatlara bağlı olmayan geniş cephelerde ve derinliklerde icra edileceğinden dolayı, orduların süratli intikal, yer değiştirme ve tertiplenme imkân ve kabiliyetine ihtiyaç duyacağı dikkate alınmalıdır. Geniş ve derin cephelerde icra edilecek modern muharebelerde, muhabere ve komuta kontrolün tesisi için sadece konvansiyonel sistemler yeterli olmayacak, elektronik harp imkân ve kabiliyeti ve hava sahasının kontrolünün sağlanmasına, gelişmiş muhabere elektronik bilgi sistemleri, uzay ve hava teknolojilerine duyulan gereksinim artacaktır. Eş zamanlı istihbarat ve nokta operasyonların gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan sistemler muharebelerde başarıyı ayırt eden kuvvet çarpanları olacaktır. Bu kapsamda harbin uluslararası boyutunun ve işbirliklerinin dikkate alınması da bir gerekliliktir.

Harp planları bir başlangıç senaryosuna dayanan, esnek, tadil edilebilir birçok alternatifte plan içermek zorunda kalacaktır. Bu ise birliklerin modül hibrid, müşterek ve birleşik harp edebilme kabiliyetlerine gereksinim duymasını zorunlu kılacaktır. Bu kapsamda birliklerin vazifelerini yerine getirebilmeleri için hem görev, hem de coğrafi esaslara göre bir yapılanma içine girmeleri gerekecektir. Osmanlı Padişahı 1. Murat Hüdavendigâr'ın dediği gibi (Finkel, 2005), "başkasının yumruğunu bilmeyen, kendi yumruğunu balyoz sanır." Harpte, sözde başarısızlık riski içermeyen, yani kendinden menkul sebeplerle kesin başarı vereceği iddia edilen ve doğru bir şekilde iki tarafın tarzlarının tahlili yapılmadan yanlışlanmayan her gayret başarısızlığa mahkûmdur. İki tarafın hareket tarzlarının tahlili unun elekten elenmesi gibidir, hal tarzlarının düşman imkân ve kabiliyetleri ile mukayesesi neticesinde adım adım, titizlikle yürütülen bir tahlil hal tarzlarını tekemmül ettirir (Clausewitz, 1976). İki tarafın hareket tarzlarının tahlili diyalektik olarak askeri yönetim felsefesinin kutsalıdır. Bu sebeple harp tarihi incelemelerinde, sadece kazanılan zaferler değil, aynı zamanda başarısızlıklar ve mağlubiyetler de titizlikle incelenir, tarihi şahsiyetler kutsamadan veya lanetlemeden, artı ve eksileriyle eleştirel bir bakış açısıyla ve tüm yönleriyle anlaşılmaya çalışılır (Gates, 2011). Savaşçı ruh üstün silah sistemleri ile birleşince bir değer ifade eder. Aksi fanteziler üzerine plan kurmak, kuru gürültü çıkarmak, iş başa düşünce başarısız olarak ortada kalmaktır. Düşmanı aptal, kendini akıllı varsaymanın kaçınılmaz sonucu başarısızlıktır (Atatürk, 1916b). Askerlikte en acı sonuç kendini kandırmayla başlar. Bu zamana kadar kendi yalanına kendisi inanan hiçbir komutanın günün sonunda başarılı olduğu görülmemiştir. Bu tür komutanlar geride sadece büyük hayal kırıklıkları ve milletin yüreğinde kapanması zor derin acı ve yaralar bırakır (Atatürk, 1918).

Modern harpte başarı için komutanların zeki, çevik, atılgan ve inisiyatif sahibi olmalarının yanında, modern muharebelerin gerektirdiği gelişmiş ve milli komuta kontrol, istihbarat, hava savunma sistemlerine sahip olmakla birlikte, ateş ve manevranın yanında, ateşle taarruz ve ateşle manevra imkân ve kabiliyetine sahip uzun, orta ve kısa menzilli görmeyerek ve görerek ateş eden silah sistemlerine ve bunları kullanabilecek yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duyulacaktır. Bununla beraber her ne kadar gelişmiş harp, silah ve araçlara sahip olunursa olunsun, muharebelerde yine de kilit rolü, durumsal farkındalığı yüksek, ne yaptığını bilen iyi yetişmiş bilge komutanlar oynayacaktır. Bu sebeple her şeyden önce iyi bir teşkilat yapısı tesis edilmelidir. Askeri teşkillerin beyni komutanlar ve aktarma organları ise karargâhlarıdır (Atatürk, 1918). Her seviyede komutan, bilgisi, iradesi, adaleti, tutum ve davranışı ile birliğine sahip olabilmeli ve kıtasını peşinden sürükleyebilmelidir. Liderlik için

teknik ve taktik bilgi esastır. Mesleki çalışma ve kişisel araştırmalar yolu ile son askeri gelişmelerden haberdar olunmadır.

Bir harp öncesinde ne kadar mükemmel planlanırsa planlansın, harp planları ne kadar kusursuz olursa olsun, planın başarısı harp esnasında uygulanabilme yüzdesi ve uygulandığında başarıyı getirilebilmesi ile ölçülür. Harpler asla planlandığı şekilde gitmez (D'Este, 2002). Harp planının başarısı, planın uygulanması, esnasında meydana gelen çeşitli durum ve olaylar karşısında uygun kararın süratle verilebilmesi ve bunun azimle uygulanabilmesine imkân vermesi nispetindedir (Atatürk, 1916b). Komutanlık sanatı her seviyede bu noktada devreye girmekte ve kendini göstermektedir.

Harp ancak barış yoluyla halledilemeyen mesele ve meselelerin halli için devlet veya devletler grubuna karşı milli güçlerin tamamının veya bir kısmının kullanılmasıdır. Esas olan sorunların sulh ile çözülmesidir. Ancak muhatapları sulha yanaştırabilmek için kesin bir kararlılık ve güçlü bir ordu olmazsa olmaz şarttır (Kelly, 2000). Bir orduyu diğerlerinden güçlü kılan asıl kuvvet ise, şeref ve itibarıdır (Atatürk, 1918). Şeref ve itibardan yoksun bir ordu savaştık cesarettten mahrumdur. Mareşal Fevzi Çakmak'ın ifadesiyle, "Bir ordunun muharebe vasıta ve usulleri alınabilir, lakin milli seciye ve ruh kıymeti nesilden nesile intikal eder." Toprakları memleket yapan, vatan sevdalısı serdengeçtilerin, isimsiz meçhul vatan evlatlarının fedakârlıklarıdır (Şenol, 2017). Mithat Cemal Kuntay'ın ifadesiyle (2014), "Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."

Mustafa Kemal Atatürk (1927), "Savaşlar elbette mecbur kalınmadıkça bir cinayettir. Türk Ordusu, istilalar yapmak veya saltanatlar yıkmak veya saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde ihtiras aleti olmaktan uzaktır," der. Askeri harekât, siyasi faaliyetlerin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin güvenli bir surette geri dönüşü, orduların hareketinden daha seri hedeflere ulaşmayı temin edebilir. Barış, ulusları refah ve saadete eriştiren en iyi yoldur. İnsanları mutlu edecek en önemli vasıta, onları birbirine yaklaştırarak, birbirine sevdirecek, karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan hareket ve enerjidir. Bunun için her halükarda ve ne pahasına olursa olsun barış, ulusları refah ve saadete eriştiren en iyi ve en kestirme ve en az maliyetli yoldur. Muharebelerde başarı sürdürülebilir bir kuvvet yapısına sahip olmaktır. Bunun için muhakkak rekabet edebilir, katma değeri ve teknolojik kapasitesi yüksek güçlü bir ekonomi ye sahip olmak gereklidir. Bu noktada, ülkenin milli kaynakları ile dışa bağımlı olmadan askeri teknoloji üretim kapasitesine sahip olması beklenir. Elbette en

etkili silah iyi yetiştirilmiş, yüreği vatan sevgisi ile dolu askerlerdir. Ancak asker, harp, silah ve araçlarıyla bir bütün olarak bir savaş sisteminin parçasıdır (Şengöz, 2019c).

5. Askeri Yönetimde Bilimsel ve Sanatsal Bakış Açısı

Günümüzde bilgiye ulaşmak muhakkak geçmişle mukayese edilemeyecek ölçüde çok daha kolaydır. Günümüz yönetim dünyası, endüstri 4,0 (akıllı makineler) ve endüstri 5,0 (kendi kendini programlayan makineler)'lerin konuşulduğu, bilişim ve bilgisayar teknolojilerinin artan bir yoğunlukta kullanılmaya devam ettiği, rekabet üstünlüğünün bir numaralı tema olduğu bir döneme atıf yapmaktadır (Saruhan ve Yıldız, 2018). Kuşkusuz tüm bu gelişmelerden silahlı kuvvetler de ziyadesiyle nasibini almaktadır. Ancak sevk ve idare özünde, savaş örgütünün sevk ve idaresidir ve kendine has bir takım teknik, taktik ve stratejileri çok yönlü ve holistik bir bakış açısı ile kullanılan bir bilim dalı olmanın yanında, kullanılan teknoloji hangi nispette olursa olsun ana nüvesi insan olduğundan yaratıcılık yönü yüksek bir takım davranışsal norm ve standartlara ihtiyaç gösteren sanatsal bir faaliyettir. Teknolojik gelişmeler her zaman beka, sürdürülebilirlik, özgünlük, emniyet ve gizliliğin korunması gibi bazı hassasiyetlerle beraber, elde edilen mevcut bilgilerin bir araya getirilerek işlenmesi ve olguların açıklanması sürecinde de bir takım zorluklara sahiptir (Clarke, 2010). Çünkü elde edilen bilgilerin karmaşıklığı ve çeşitliliği, bilgilerin işlenerek anlamlı bir sonuç çıkarma sürecini güçleştirmektedir. Bu sebeple güvenlik ve harp ortamına ve askeri teşkillerin yönetsel alanına dair faaliyetler tümüyle skolastik düşünce kabulleriyle, deterministlik neden sonuç denklemleriyle açıklanabilecek ve çözülebilecek basitlikten uzaktır. Günümüzde güvenlik ve harp ortamı ile alakalı meydana gelen gelişmeler ve hadiseler, rölatif bir biçimde, küresel, bölgesel ve yöresel ilişkilerinin, insana dair bilgilerin bütüncül bir biçimde dikkate alınarak, teknik, yönetsel ve kavramsal yönetim tecrübelerinin bir arada harmonik bir şekilde tatbik ve değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Şengöz, 2019b). Çünkü dünyada olup biten hiçbir hadise, tüm tarafları için eşzamanlı olarak aynı zaman paradigması içinde gerçekleşmez. Yani günümüz dünyasında fiziksel zaman izafiyet teorisinde göre gerçek zaman değildir. Güvenliğin modern dünyasında da, "zaman mutlak biçimde tanımlanamaz." (Maudin, 2010). Çoğu kez oyun kurucular için yazılmış, yaşanmış ve bitmiş bir hadise, her şeyden habersiz sıradan oyuncular için henüz ilk emarelerini vermeye başlamış olabilir. Dolayısıyla günümüzde zaman, herkes için ayrı bir ölçek ve göreceli bir hızda akar. Bunun için bugünün dünyasında hadiseleri çok yönlü ve rölativist bir bakış açısı ile ele almak icap eder. Bu dinamik iş görme biçimi her seviyede liderlerin yönetsel etki ve ilgi alanlarında daha fazla değişkeni dikkate almalarını zorunlu kılar. Ancak bir komutanın her zaman tüm verileri

dikkate alarak karar verebilmeleri mümkün değildir. Ne var ki komutanlar bir takım yönetsel taktik ve tekniklerle ve de kişisel meziyetleriyle kabul edilebilir yeterli bir nispette rasyonel kararlara ulaşabilirler.

Günümüzün yönetsel alanı hal tarzlarının belirlenmesi, seçilen hal tarzlarının birbiriyle mukayesesi, çevrenin ve rakiplerin olası davranışlarının etkisi, beklentilerin karşılanması bağlamında çok çeşitli dinamikler ve usuller içeren karmaşık faaliyetlerin gerçekleştiği bir ortamı tarif eder (Saruhan ve Yıldız, 2018). Yönetsel alan elbette bir bilim laboratuvarı değildir, ama iş görme biçimiyle sahip olması gereken profesyonellik bilimsel metotların ve doğuştan gelen becerilerin birlikte kullanılmasını mecbur kılar. Yönetim faaliyetlerinde bilimsel yaklaşım, yönetim sürecinde bilimsel yöntemlerin kullanılmasıdır. Yönetim faaliyetlerinde bilimsel metotların kullanılması için ise bilim adamı olmak icap etmez, sadece bilimsel bir bakış açısına sahip olunmasını lüzumlu kılar. Bilimsel bakış açısı dogmaları, yani doğruluğu kendinden menkul önermeleri reddeder. Kaldı ki, günümüz bilim felsefesinin fikir babası Popper'a göre yanlış olabileceği ihtimalini kabul etmeyen hiçbir öneri sınanmaya layık değildir, karara esas teşkil edemez (Popper, 1963).

Değer yargıları, kişisel düşünceler, inançlar elbette düşüncelerinin istikametini ve verilecek kararları etkileyecektir. Önemli olan sahip olunan bilinçaltı etkenlerin cesaret ve samimiyetle rasyonel bir biçimde, müspet katkı sağlayacak şekilde yönetim süreçlerine dâhil edilmesidir. Tüm yönetsel faaliyetlerde bilimsel bakış açısı kesinlikle ilhamı, sezgiyi, yönetsel dehayı reddetmez aksine metodolojik ve sistematik olarak sanat ve bilimin bulunduğu üst düzey bir akıl yürütme mekanizmasını talep eder (Tortop ve arkadaşları, 1993). Çünkü hayal etmekle başlar her şey. İnsanlık medeniyetini yaratan yegâne şey insanoğlunun sahip olduğu hayal gücü ve tasarım kabiliyetidir.

Komuta etme sanatı bir yönetim felsefesi olarak; temelleri sanat tarafından atılmış, yaratıcılık ve hayal gücü ile beslenen, geçmiş deneyim ve tecrübelerden ders çıkaran, güvenlik, barış, kriz ve savaş ortamının doğasına uygun olarak savaş sistemlerinin metodolojik ve sistematik yöntemlerle belirlenen, konsept, doktrin ve önceden tecrübe edilmiş ve mutabık kalınmış standart usullere göre sevk ve idaresinden ibarettir. Komuta etme sanatı nispi güç mukayesesi ne olursa olsun harbi kazanmayı, düşmanı caydırmayı ve milli ve menfaat ve onurun korunması için lazım gelen hamlelerin yapılmasını amaçlayan; hayal ve tasarım gücü, sezgi ve basiret ile yoğrulmuş, öğretici, doktrin, entelektüel ve pratik çalışmaların bütünüdür (Builder and Friends, 1999). Komutan ise bu çabaların merkezinde yer alan, bir

orkestra şefi, sistemin ilham ve enerji kaynağı, mihenk noktası, vicdanı ve melekelerinin kumanda odasının yani akıl yürütme ve harekete geçirme eylemlerinin mimarı, mühendisi ve mesulüdür.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Askeri sevk ve idarenin bilim ve sanat yönü sadece birikmiş bilgi birikimi veya müktesebata hâkim olmaktan ziyade bilim ve sanatın özüne ve yöntemlerine dair bir paradigmaya sahip olma gereğine işaret etmektedir. Bu sebeple bir sanat ve bilim adamı olarak askerlik mesleğini icra eden komutanlar bilim ve sanat ve yönetim felsefesi hakkında idrak sahibi olmalıdır. Diğer taraftan askerlik mesleğinin erkân ve usulleri de özü itibarıyla bilim ve sanat literatüründen istifade etmektedir. Askerlik mesleği bu yönüyle sadece standart uygulama usullerine sahip pratikler ve melekelerden ibaret değildir. Askeri başarılar her daim ince dokunuşlar ve kuvvetli bir hayal gücüne ve de meseleye dair derin ve teferruatlı bir vukufiyete ihtiyaç gösterir. Komuta etme sanatı, tarihler boyunca vuku bulmuş ve bulmakta olan savaş ve muharebelerden elde edilen tecrübeler ve alınan dersler, akıl yürütme, teknoloji ve iş görme biçimlerinde meydana gelen değişiklikler vasıtasıyla sürekli bir gelişim ve değişim içinde olmuştur.

Bir komutan için esas olan bilimsel bir bakış açısına sahip olabilmektir. Bilimsel bakış açısı ilhamla geleni reddetmez. Bilimsel paradigmaya göre müzik de mimarlık gibidir. Müziğin de formülleri vardır. Ancak o bir takım matematik hesaplar sonucunda ortaya çıkmaz. Notalar sanatçının bizzat içinden doğar. Sanatçı, bir arının çiçeklerden bal yapması gibi, yaşadıklarından alır ilhamını. Bir komutan ise lider olarak, bir karara varırken veyahut sıradan bir emir verirken dahi bir bilim ve sanat adamı olarak o vakte kadar tüm biriktirdikleri, tüm bildikleri, gördükleri, işittikleri ve farkındalıklarıyla hisseder ve karar verir.

Bir bilim ve sanat adamı olarak komutan bir taraftan mesleğinin her türlü teknik ayrıntılarını ve gereklerini mekteplerde öğrenir ve uygularken, diğer taraftan da mesleğin içinde pişmiş bir usta ve sahnenin bir parçası olmuş bir sanatkâr gibi kendisine has tarz ve özellikleriyle, mesleklerine ve ülkelerine adanmış kocaman yürekleriyle mahiyetlerini bir arada tutar ve arkalarından sürüklerler. Böylece herkesin paniğe kapıldığı anlarda dahi, temkin ve ihtiyatla davranır, tuzağa düşmez, aldanmaz, olayların başını sonunu ölçüp biçer, hadiseleri takip ederler. Komutan her şeyden evvel basiret sahibidir. Bilim balığının kendisiyle değil, balığın tutulma işlemi ile yani metot ile ilgilenir (Demir, 2012). Bilim özetle sorunların

çözümünde kullanılan algoritmanın geliştirilmesi ile ilgilidir. Ancak daha sonra bu teorik bilgi çeşitli şekillerde, uygulamalı araştırmalarla günlük yaşama aktarılabilir. Bilim tarifle başlar ifadesi kavramların net olarak tanımlanmasına işaret eder. Bu nedenle komutanların mesleklerinin teferruatına vakufiyeti temin için bir teknisyenin sahip olduğu zanaatsal beceri kadar, işin özüne nüfuz edecek seviyede bir filozofun muhakeme becerisine de sahip olmaları beklenir. Bunun için dost, düşman, arazi ve hava hakkında gerçek bir bilgi kümesine sahip olmak başarının kilididir. Ancak komutan o kilidi tümüyle bir mühendis gibi değil, ama biraz da sanat adamı gibi açar. Komutan nehirlerin aktığı derin vadilerde belki bir inşaat mühendisi gibi barajlar inşa etmez, bir mimar gibi şehirlerde büyük alışveriş merkezleri veya gökdelenler tasarlamaz, bir elektronik mühendisi gibi gömlek cebinde taşınabilir bilgisayarlar geliştirmez. Komutan araziye ait her bir ayrıntıyı, güvenliği tehdit eden en küçük bir detayı ve barışın tesisi veya zaferin tahakkuku için lüzumlu diğer tüm teferruatları zihninde ilham ve akıl ile belli bir sistematikle, yani bir algoritma ile çok kısa süreler içinde bir araya getirir ve tatbik edilebilir, açık ve net emirler verir.

Komutanlar harp alanının mimarisini, askerliğin ruhunu ve gereksinimlerini kavrayabilecek kadar insan, teknoloji, tarih, coğrafya ve kültür bilmelidir. İçinde insan, coğrafya ve kültür olmayan analizler pranga gibidir, gereksiz meşguliyettir. Harbin yönetimi, her şeyden önce iyi bir coğrafya, jeo-politik, siyaset, ekonomi ve döneme ait teknoloji bilgisi gerektirir. Sevk ve idarede ustalaşmak için geçmiş harp örnekleri sadece başarılı uygulamaları ile değil, tüm yanlışlarıyla birlikte teferruatlı bir şekilde incelenmeli ve dersler çıkarılmalıdır. Sevk ve idare interdisipliner bir bilim dalıdır. Harpler genellikle planlandıkları şekilde devam etmezler. Hayal gücü ve sanat yönü eksik planlar asla vaat edilen başarıyı getirmezler.

7. KAYNAKÇA

- Atatürk, Mustafa Kemal (1916). Taktik Meselenin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Atatürk, Mustafa Kemal (1916). Ta'lim ve Terbiye-i Askeriye Hakkında Nokta-i Nazarlar, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Atatürk, Mustafa Kemal (1927). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, C. I-2, Ankara.
- Atatürk, Mustafa Kemal (1918). Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hal, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Beer, Francis A. (1974). How Much War in History: Definitions, Estimates, Extrapolations, and Trends. Beverly Hills: SAGE.
- Blainey, Geoffrey (1973). The Causes of War. Simon and Schuster.
- Boothby, W.H., Heinegg, H., (2019). The Law of War, Cambridge University Press.
- Bourdeau, Michel (2018). "4.2 The classification of the sciences and philosophy of science".Auguste Comte.Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Builder, Carl H., Bankes, Steven C., Nordin, Richard, (1999). "Command Concepts – A Theory Derived from the Practice of Command and Control" RAND.
- Cevizci, Ahmet (2008). Felsefe. Sentez Yayınları, İstanbul.
- Clarke, Richard A. (2010). Cyber War. HarperCollins. and "Cyberwar: War in the Fifth Domain". Economist.
- Clausewitz, Carl Von (1976). On War, Princeton University Press.
- Codevilla, Angelo (2005). No Victory, No Peace. Rowman and Littlefield.
- Corlu, M. S., Burlbaw, L.M., Capraro, R. M., Han, S., & Corlu, M. A. (2010). The Ottoman palace school and the man with multiple talents, Matrakçı Nasuh. Journal of the Korea Society of Mathematical Education Series D: Research in Mathematical Education, 14(1), p. 19-31.
- Demir, Ömer (2012). Bilim Felsefesi, Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- D'Este, Carlo (2002). Eisenhower: A Soldier's Life, New York City: Henry Holt and Company.
- Gates, David (2011). The Napoleonic Wars 1803–1815, Random House
- Kuran, Ercüment (1968). Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faâliyetleri: 1793-1821, Ankara, s. 43-46.
- Finkel, C. (2005). Osman's Dream: The History of the Ottoman Empire, p. 19, Basic Books.
- Gomez-Mejia, Luis R.; David B. Balkin; Robert L. Cardy (2008). Management: People, Performance, Change, 3rd edition. New York: McGraw-Hill. p.19.
- Hingston, Michael (2018). Let's Go Exploring: Calvin and Hobbes. ECW Press.
- Jean-Louis Peaucelle (2015). Henri Fayol, the Manager. Routledge. pp.55
- Kelly, Raymond C. (2000). Warless Societies and the Origin of War, University of Michigan Press.

- Kemp, Graham; Fry, Douglas (2004). *Keeping the Peace*. New York: Routledge.
- Kissinger, Henry (2013). *Diplomacy*, Simon & Schuster .
- Klein, Etienne (2014). *Dünyayı Değiştiren Fizik Devrimi*, Say Yayınları, İstanbul.
- Koçel Tamer (2015). *İşletme Yöneticiliği*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kuntay, Mithat Cemal, (2010). *Üç İstanbul*, Oğlak Yayınları, 2014.
- Lindemann, Thomas (2010). *Causes of War. The Struggle for Recognition*. Colchester, ECPR Press.
- Martin, Stanley (2007). "George Bernard Shaw". *The Order of Merit*. London: Taurus.
- Muehlbauer, Matthew S., and David J. Ulbrich (2018). *The Routledge History of Global War and Society*.
- Popper, Karl (1963). *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge* (2012 ed.). London: Routledge
- Saruhan Şadi Can, Müge Leyla Yıldız (2018). *Çağdaş Yönetim Bilimi*, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Strauss, Barry (2013). *Tarihe Yön Veren Komutanlar, Çeviren Ümit Hüsrev Yolsal*, Say Yayınları.
- Şengöz, Murat (2019). *Siyaset Yönetimi Felsefesi: Birey, Toplum, İktidar* (ed. Murat Şengöz), Ankara: Astana Yayınları.
- Şengöz, Murat (2019). *Ulusal Güvenlik Yönetimi Felsefesi: Aksiyolojik Paradigma* (ed. Murat Şengöz), Ankara: Astana Yayınları.
- Şengöz, Murat (2019). *Leadership Challenges in the Current Security Environment* (ed. Murat Şengöz), Ankara: Astana Yayınları.
- Şengöz, Murat (2020). *The Framework of Military Leadership*, Cambridge Scholars Publishing.
- Şenol, Cevat (2017). *Milli Mücadele Kahramanı Mareşal Fevzi Çakmak*, Halk Kitabevi.
- The Cambridge Dictionary of Philosophy* (2015). Cambridge University Press.
- Tim Maudlin (2010), "On the Passing of Time", *The Metaphysics Within Physics*.
- Tortop Nuri, İsbir Eyüp G., Aykaç, Burhan, (1993). *Yönetim Bilimi*, Yargı Yayınları, Ankara.
- Waring, S.P., (2016). *Taylorism Transformed: Scientific Management Theory Since 1945*. UNC Press Books.
- Yıldırım, Cemal (2008). *Bilim Felsefesi*, Yargı Yayınları, Ankara.

